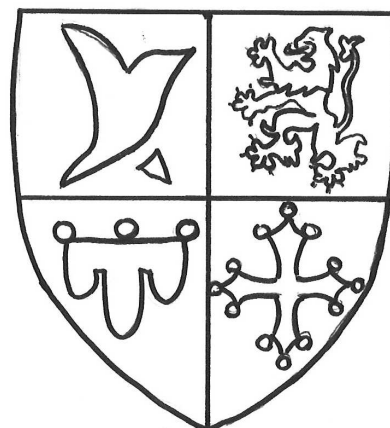
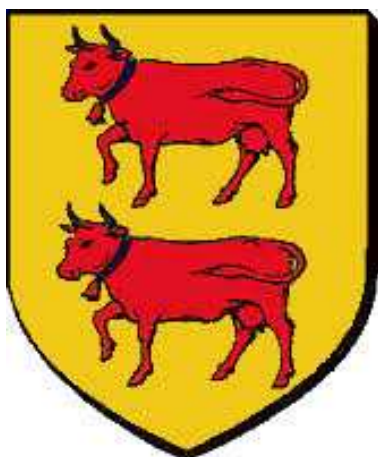

L'enganhat

« Quand t'enganas que ganhas ! »

1. Enganhar. v. neol. Lo hèit d'aprèner de las soas errors, d'avançar de cap a la coneishença en profieitar de las soas mauescadudas. Neologisme bastit deu nom comun feminin *engana* e deu vèrbe *ganhar*.
2. Que vien de tres dialèctes occitans : «L'en» peu len-gadocian ; «ga» peu ga-scon ; e «nha» per l'auver-nhat

EDICION ESPECIALA BEARN

Per Noste e pertot

N'ei pas en dar lo torn deu casau que vadem casalèr, com víver au país ne'u hè pas conéisher de plan. Vertat, parlar de l'associacion Per Noste que poderé paréisher estranh, mes per està'i benevòle, la nosta setmana en Gasconha e mei precisament la nosta visita de l'ostau d'edicion, que m'aprenoi causas suu son començar que ne coneishèvi pas. Se ne la coneishetz pas, Per Noste qu'ei ua associacion de la vila d'Ortès qui hè víver la literatura occitana peu territòri gascon despuish las annadas seishanta. A l'iniciativa de Rogèr Lapassada (1912-1999) , escrivan e poèta occitan, aquesta associacion qu'a com prètzhèits la promocion e lo desvolopament de la lenga occitana de Gasconha per publicacions pedagogicas purmèr, e puish mei anar mei literàrias. En cinquanta ueit ans d'existéncia, l'associacion que vedó a passar sheis presidéncias : Rogèr Lapassada, Joan Pèir Darrigrand, Domenge Bidot-Germa, Gilabèrt Nariò, Karina Bordenava e Lionèl Labòrda, Emmanuel Destandau e fin finau la presidéncia de uei lo dia, la de Patric Guilhemjoan.

Qu'encontrèm dus benevòles qu'i tribalhan despuish bèra pausa e qui'ns presentèn la lor mission dens l'associacion : Clàudia Labandés e Gilabèrt Nariò. Au parat de la purmèra partida deu vrèspe, Clàudia Labandés, secretària de l'associacion, que'ns presentè las accions de Per Noste e los sons projèctes. Un moment interessant qui'ns permetó de parlar deu biaish de tribalhar e de l'aviéner de l'edicion tanben. Mantua collèga que'n profieitèn entà préner contacte parlant de quauques publicacions potenciaus, pr'amor qu'estó la nautat ! Per Noste, l'ostau d'edicion de Gasconha, dinc ara especializat dens la publicacion en gascon, que harà shens qu'aquesta fòrma dialectau entà s'obrir de cap a ua publicacion mei larga. Lo public pertocat per aquera obertura que son los mainats. L'associacion que tribalha dejà dab las calandretas bearnesas entà perpausar libes entaus mainats mes la soa accion dinc ara que's limitava a Gasconha. D'ara enlà, Per Noste que tribalharà tanben entà las autas fòrmas dialectaus dab dilhèu, qui ac sap, la publicacion d'un libe escriut per ua de las nostas collègas ? Un ahar a seguir !

La dusau partida deu vrèspe qu'estó tant interessanta com lo començar dab l'intervencion de Gilabèrt Nariò qui'ns parlè de l'istòria de l'associacion e mei anar mei deu son fundador, Rogèr Lapassada. Tota l'istòria deu movement qui hasó vèder aquera iniciativa qu'i passè. De la vita deu poèta fundador dinc a la normalizacion grafica, qu'avom en quauques òras un condensat de la vita militanta d'Occitània de las annadas seishanta/setanta dab grana quantitat de hèitas e d'escambis. Un moment agradiu qui'ns hasó desbrembar la corruda deu temps.

Qu'encontrèm l'associacion Per Noste tanlèu lo purmèr dia, un encontre ric qui ns'anonciè la qualitat deu contienut de la setmana qui ns'esperava enqüèra, mercés a l'organizacion de la nosta collèga Anaís La Hiteta L'arròca qui s'i gahè com cau.

Que volèvam remerciar tanben l'associacion Per Noste per l'arcuelh e las intervencions, mes tanben peu tribalh qui hèn despuish tantas annadas au servici de la lenga nosta e de la soa literatura. N'ei pas en dar lo torn deu casau que vadem casalèr, vertat, mes en dar lo torn de Per Noste que vadem mei de noste.

Remesi BOI

Lo castèth de Pau

Ua beròja descobèrta d'aqueth castèth. Un banh d'istòria peu Bearn. Un castèth dab ua memòria, dab un fragment de çò qui's passè a la maison que vedó vèder e créisher Enric lo IV^{au}.

Qu'ei quilhat au còr de vila, virat de cap aus Pirenèus, lo castèth de Pau qu'ei eth monument emblematic d'aquera vila. Qu'ei un castèth feuda vengut au briu deus sègles un palais reiau puish un musèu, l'escasença entaus visitors de víver un vertadèr tornar peu temps.

Los sègles que deishèn traças despuish l'Edat Mejana dinc au sègle XIX^{au}. Lo castèth que traversè annadas entà'ns deishar un bèroi testimòni de la vita feudau.

Entaus qu'an enveja d'anar véder e descobrir lo Bearn, lo castèth que perpausa de visitar lo castèth a gratis dab los mainats, activitats que son perpausadas e un guida adaptat taus aus mainats.

Que demanda sonque d'i anar !

Entà'vs balhar enveja, ací qualques quauques fòtos !

Kimberley BINET

Aisinas de classa entà las passejadas per la montanha

En camin entà ahortir la lenga, qu'encontrèm lo David Bordes, un acompanyador de montanha e tanben un contaire pirenean. Que perpausa sortidas gavidadas per la natura e que partatja la soa experiéncia d'animador dab grops de tota sòrta.

Entà començar :

- Léger los panèus entà s'avisar de çò qu'ei defendut per la natura.
- Caminar a coda-l'i-sèga entà qu'un grop ne guaste pas l'ambient naturau.
- Ensajar d'encapar los petits noms deus mainats pr'amor las consignes que passan miélder de faïçon individuau.
- Parlar aus mainats quan son en miei cerc (com un hilat) entà que poscan entèner com cau.
- Deishar los mainats repotegar un momenton, es pr'amor que'us hè besonh.
- Lo mainat o l'adulte que ne parla pas mei : que'u cau hicar au començament de la coda-l'i-sèga. En balhar lo ritme au demorant deu grop, que va balhar briu ad aqueste. Atau, ne serà pas mei en difficultat entà caminar.

Jòcs a perpausar :

- Har passar ua frasa en ajustar un mot a cada còp. Puish, que s'arrestam entà díser la frasa longa.
- S'arrestar entà observar los arbos, los insèctes, las pèiras e las flors. Observar lo liquèn que sembla aus paumons.
- Possibilitat de bastir ua pièla de calhaus o de'n préner un deus bèths entà'u se har seguir a casa.
- Batèsta de nèu si n'i a.
- Sentir e observar las huelhas deus arbos entà encapar lo lor nom. Per exemple, l'avet que sap a l'irange.
- Contar contes deu parçan quasi en mimar los animaues e dab bruts especifics entà las accions deus personatges principaus.

Marina TEXIER

L'Enganhat

3

Los joves bearneses (del mond occitan)

« I a pas que los vièlhs que parlan occitan », ausiguèri mai d'un còp aquò, imatge d'una lenga vièlha, anciana, e rovilhada, mas es pas brica çò qu'ai vist en Bearn. I a un fum de joves que trabalhan dins lo mitan occitan. D'en primièr la Laura, formatritz al CFPÒC d'Ortés, puèi lo Joan-Nadal de Ràdio País. Avèm vist tanben la Fanny qu'es cap redactritz del jornal « La Setmana ». E cal pas debrembar lo Remèsi qu'es present pertot, e qu'escriu dins la revista « País Gascon ».

Es normal que la lenga se trasmetèsse mercés als ancians, mas çò qu'ai vist es que i a una vertadièra generacion qu'emergís dins lo mitan professional.

Lo mond occitan es jove, a d'avenir, a de gens per transmetre la lenga. Es un imatge positiu e motivant pels calandrons, atal veson que pòdon aver un avenir professional dins lo mond occitan, tròbi que per eles aquesta generacion es un modèl bèl, un camin dins la lenga.

E i a pas que dins Bearn en fait, es parièr dins un fum d'endreit, pensi a nòstras mairinas que son de jovas professionalas de la cançon... Per ieu que « dintrèri » dins lo mitan occitan tardièr, soi contenta de mostrar tot aquò a mos enfants e de dire que se pòt aver una vida professionala dins la lenga (en defòra d'èsser regent de segur).

Nosautres, regents, trasmetèm la lenga als enfants mas aprèp que se va passar se dins lor vida professionala i a pas pus la lenga?

Caròla SCHNEIDER

Una experiéncia rica

Pendent la setmana dins Bearn, aguèrem l'astre d'anar a Ràdio País. Coma una introduccion dins lo tèma de la jornada, sul camin dins la veitura, ausiguèrem una entrevista dels Calandrons de Lescar.

Puèi, arribèrem e vegèrem un bastiment bèl. Montèrem los escaliers e dintrèrem dins un pichòt estudiò de ràdio. Foguèrem aculhits pel presentator de Radiò País. Nos presentèt lo luòc, nos expliquèt lo foncionament e lo debanament de la sieuna jornada a la ràdio: alternança de dirèctes, d'emissions ja enregistradas, de musica. Nos contèt tanben la dificultat per trapar de locutors occitans per far d'entrevistas dins la lenga. Donc cal pas esitar de lo contactar per parlar d'un subjècte. La question de gausar parlar quitament s'avèm pas un nivèl naut d'occitan se pausèt tanben.

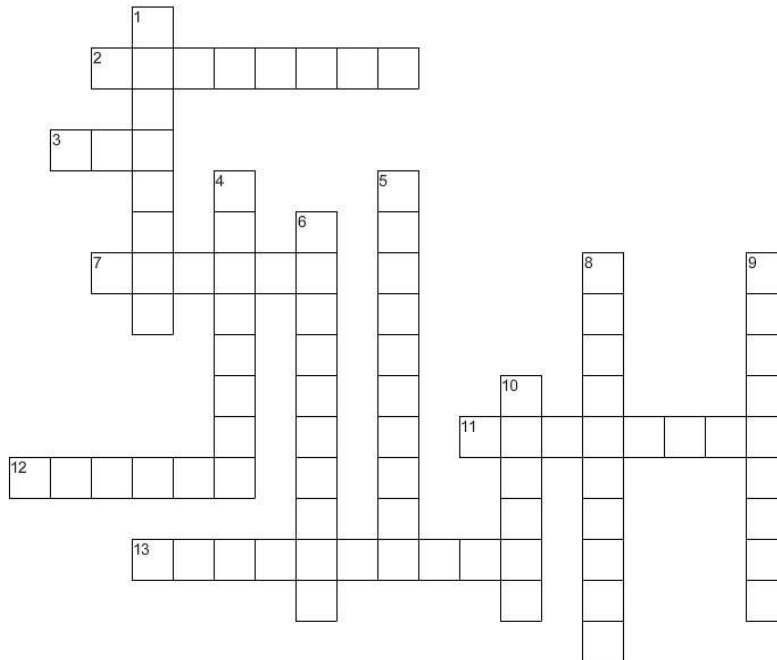
Al meteis temps, encontrèrem la cap-redactritz de la setmana, que nos presentèt lo jornal e nos expliquèt lo sieu mestier.

Après discutida, son los òmes de la nòstra còla que dintrèron en jòc !

Lo Remèsi prenguèt la paraula e expliquèt la nòstra formacion. Puèi, lo Sebastian nos cantèt una cançon de rap, creada per el meteis. Quina suspresa ! Èra un moment inesperat e fòrça agradiu.

Nadèja BOUNET

MOTS CROSATS

Horizontal

2. Partida d'un país que la natura presenta a un observator.
3. Luòc ont se podèm lotjar abitualament o per un temps.
7. Baston long amb un estriu que permet de caminar d'un metre fins a quatre metres.
11. Devesir quicòm en porcions o en partidas egalas.
12. Esport que se joga sus un terren en tèrra batuda. Dins aquel esport se pòt faire 7 jòcs corts e 5 jòcs longs.
13. Associacion fondada pel poèta Roger Lapassade, fa d'edicion de libres en occitan.

Vertical

1. Província de la setmana.
4. Elevacion del sol, naturala e importanta.
5. Estacion ràdio en occitan creada en Béarn en 1983.
6. Nom del jornal occitan fondat per David Grosclaude.
8. Accion, fach d'afortir.
9. Sinonim randolejada.
10. Autres còps, demorança feudala fortificada defenduda per un valat, de muralhas e de torres.

Laurà CROS

Eras chancas

Eths chancaires que venguen deth capvath deth Bascoat e deth Bearn : las Lanas. Qu'èran aulhèrs sus chancas que susvelhavan, d'outes còps o quan avèvan lanas de pertot, eths tropèths d'aulhas. Adara, ne n'i a pas sonque quauques uns qui ac hèn enqüèra. Era màger part que continuan enath folclòre.
Vejares jornal especial:

"- A la debuta quand n'avèm parlat en classa, èri partejada entre enveja e retenguda mas èra fin finala dins la tièra de las activitats doncas perque pas ensajar...
Un còp aval foguèt una altra istòria, èran de chancas vertadièras e semblava naut aquò... l'enveja prenguèt lo dessús e ensagèri. Ara pòdi dire: Una experiéncia de mancar pas! Se avètz l'escasença d'anar del costat de San Pe De Leren (64270) sonatz lo sénher Dufau per ensajar entre amics amb la familha o la classa." Maria-Pèira Escaffre
"- Qu'èi descobèrt eth art vielh dab plaser. Qu'èm pujats sus eras chancas dab eths nostes pès a 1 mètre 50 cm deth sòu. Qu'avèvam proteccions gahadas aras chancas tà ne pas hè'ns mau. Eth camin que ns'atendèva dab bambós gahats enter arbes tà'ns tresmudar. Se desplaçar dab chancas n'estó pas briga aisit enara equipa. Qu'avom a marchar ne lhear hèra haut eras camas e hèt prudent dab arbes e racinas. Qu'avem passat un moment beròi com l'auserilha peus d'arbes." Emilia Bouchet
-«Fa de ben de prene de la nautor. Ai agut en primièr lo sentit de tornar aprene a marchar. Ai cregut marchar sus la luna puèi. Amai me creguèri girafa amb lo cap dins las fuèlhas...» Sebastian Gonzalez.
-«Nautas » Valeria Teoulet.
-«Impressionantas e pas aisit de caminar!» Laura Cros.
-«Varam o lorditge! Aimèri mièlhs las chancas dels enfants!» Caròla Schneider.
-«Gascons, bèths e grans !» Manon Pujòl
-«Qu'èra vertiginosament haut !» Marina Texièr
-«Encara mai granda !!!!!» Nadèja Bounet

Los Chancaires de Sent Pèr de Lèren, qui son

e d'on s'on ?

Au cap deus gaves de Pau e d'Auloron, los Chancaires qu'existeishen despuish shishanta ans. Que hèn partida deus grops folclorics com Lo Cèu de Pau qui an per mira de hicar endavant e de transmèter la cultura nosta : danças, cants creacion d'espectacles, escòla de musica, cors de lenga... e, petita particularitat d'aqueth grop : chancas taus petits e grans!

Lo grop qu'estó creat a l'epòca peu regent deu vilatge. A la debuta, las hemnas n'avèn pas dret de pujar. Las chancas que devèn estar pintradas en blu, blanc e roi... colors de l'Estat francés, çò que pòt paréisher estranh tà un grop de tradicions occitanas.

Cada mes d'agost, los Chancaires de Sent Pèr de Lèren que's hican en camin. Qu'organizan La Chancada entà descobrir lo territòri, encontrar lo monde qui'u hè viver, ubris au monde a truvèrs las arradics e la creativitat. La Chancada qu'ei 280km a chancas e bicicleta entre Baiona e Marmanda dab 12 seradas estanc (concerts, apero-bals, cantèras, films, conférences). Los Chancaires que son tanben... organizators deu Primtemps de l'Arribèra. Aqueste hestenau, hèra famós peu Bearn qu'ei un rendetz-vs tà tots despuish dejà 12 ans. Lo divés qu'ei reservat entà las ecòlas dab talhèrs de danças, de cant e de chancas. Lo ser qui i son concerts e spectacles. Lo dissabte que i a talhèrs tot lo dia, de dança, cant, instruments de musica... Aquestes talhèrs que son taus adultes. Lo ser, los Chancaires que hèn lo lor spectacle puish que i a bals, concerts, spectacles...
Mercés a vosais entà l'arcuelh, subertot a Miquèu, Lola e Maurice, tostemp aquíu ! Lo poton :)

Anaís LAHITETA L'ARROCA
Emilie BOUCHET
Maria-Pèira ESCAFFRE

Jòc de Quilha de 9 e lo dialècte gascon

A l'estagi d'afortiment passat sèm anats descobrir lo jòc de Quilha de 9 a Pau. Sul siti web <https://www.quilles.net/oc/trobaretz> una presentacion corteta plan feita per comprene las règlas del jòc e los diferents còps per ganhar de punts. L'exercici aquí es de vos presentar lo jòc tot en trabalhar lo dialècte gascon que descobrissi ongan. Per aquò far, farai un tròç de revirada del document cortet del gascon al lengadocian en fasant de remarcas e de punts de lenga cortets.

1. Aqueste siti que'vs presenta eras Quilhas de 9.

Revirada : Aqueste sit vos presenta las quilhas de 9

Remarcas : preséncia característica del gascon de l'enonciatiu «**que**» que precedís sovent lo vèrb ; «**'vs**» es la contraccion de «vos» que las contraccions son frequentas ; «**eras**» que correspond al lengadocian «las»

2. Aquesth espòrt (hèra originau aparentat dab eth bowling i era petanca) (...)

Revirada : Aqueste espòrt (plan original aparentat amb lo bowling e la petanca).

Remarcas : «aqueth» que los articles definites s'acaban per «th» al masculin (eth/lo) ; «hèra» es un mot especific al gascon ; «originau» que lo «l» final en lengadocian es remplaçat per «u» en gascon coma en provençal ;

3. (...) que's practica peth sud-oest de França i que demora pro chic conegut deth gran public.

Revirada : (...) se practica pel sud-oest de França e demòra pro pauc conegut del grand public.

Remarcas : «peth» es la contraccion de per e «eth» (equivalent al «pel» lengadocian) mas «per» se ditz pas sol en gascon que se revira siá per «tà» (*par* en francés), siá per «entà» (*pour* en francés) ; lo lengadocian fa pas la diferéncia entre «*pour*» e «*par*» que revira sonque per «per».

4. Eth jòc de Quilha de 9 que compta 12 figuras.

Reviradas : Lo jòc de Quilha de 9 ten 12 figuras.

5. Entà cada figura, eth jogador que 's hica davant d'ua quilha.

Revirada : Per cada figura, lo jogador se fica davant una quilha.

Remarcas : la **H** aspirada pren gaireben pertot la plaça de l'**F** de l'occitan comun («Hica» per «fica», «huec» per «fuèc», «haria» per «farina») ; «**ua**» per u**NA** que lo **N** intervocalica desapareis lo mai sovent en gascon («haria» per «farina», «miar» per «menar» e «emposoar» per «empoisonar»)

6. Dens er exemple causit, eth jogador que va essayer era figura Arrua dreta.

Revirada : Dins l'exemple causit, lo jogador va ensajar la figura *Arrua dreta*.

Remarcas : «**er**» en luòc de «eth» davant una vocala, masculin de «era». Ua «*arrua*» es una tièra (alinhament de mantuna quilha). Se vei aquí un mot que debuta per «**arr**» que correspond al «**r**» iniciala de l'occitan comun («*arròda*» per *ròda*, «*arriu*» per «*riu*»).

7. Eth jogador que se hica davant ua quilha que aperada quilha de man.

Revirada : Lo jogador que se fica davant una quilha apelada quilha de man.

Remarcas : vesètz dins «aperada» lo «r» intervocalica que pren la plaça del «l» de l'occitan comun («apelada»)

8. Qu'a de trucar era quilha de man dab eth bòla e arronçar eth bòla tà dessus eth plom.

Revirada : Li cal trucar la quilha de man amb la bòla e getar la bòla per dessus lo plom.

Remarcas : aquí una error benlèu qu'auriá calgut escriure «era bòla» per acordar l'article amb lo nom al femenin singular ; trobarem aquela escritura dins lo tèxt tot.

9. Eth bòla qu'a de demorar dehens deth quarrat.

Revirada : La bòla deu demorar dedins lo carrat.

Remarcas : «dehens» per «dedins» es un mot invariable de plan conéisser en gascon ; notatz qu'es pas escrit «dehens eth» mas «dehens deth» siá l'equivalent mot a mot de «dedins del».

10. Quand eth jogador a hèit càder eth plom, si eth bòla ei demorat dehens del quarrat, que si ei escadut tà tornar jogar : que's ditz de qu'a eth dret de rebàter.

Revirada : Quand lo jogador a fait tombar lo plom(b), se la bòla es demorada dedins del/lo carrat, a capitat : se ditz qu'a lo dreit de rebatre.

Remarcas : «**ràbater**» : tornar menar un quicòm dins la direccion que se n'èra alunhat ; aquí s'agís de la bòla ; amb «**cadèr**» avèm un signe caracteristic del gascon que consèrva lo «d» latin quand lo lengadocian lo fa passar a «s» («vedi» per «vesi» ; «sudar» per «susar» e «càder» per «càser» o «caer») ; «**plom**» se pòt escriure coma en lengadocian «plomb» amb lo *b* final mas de tot biais s'ausís pas. «**Ei**» per «es» del vèrb «èsser» a la tresena persona del singular ; ai pas cap trobadas d'informacions sus la forma «**se ditz de que...**» !

11. Tà rebàter, eth jogador que causeish un combinat de jòcs entà poder har càder eth mei de quilhas qui posquia i eth bòla que pòt sortir deth quarrat.

Revirada : Per rebatre, lo jogador causís una combinason de jòcs per poder far tombar lo mai de quilhas que pòsca e la bòla pòt sortir del carrat.

Remarcas : «**mei**» per «mai» ; lo «**qui**» es lo relatiu que es diferent de la conjonccion de subordinacion «que» ; en lengadocian i a pas que lo «que» per los dos ; lo «**que**» que seguís es enonciatiu ; «**posquia**» me suspren perque tròbi pas aquela forma dins lo conjugador del Congrès que proposa « pòsca ».

Sebastian GONZALEZ

L'enganhat, jornal a gratis, d'escampar pas en carrièra
Establiment APRENE.
MVA boita de letras n°116
15, carrièra del General Margueritte
34500 Besièrs

Responsable de publicacion : Patrici Baccou
Cap redactor : Caròla Schneider
Mesa en pagina : Nadejà Bounet
Fòtos : Caròl Dufour, Kimberley Binet,
CFPOC Ortes